

KRIZNI ŠTAB

Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo

za praćenje i analizu situacije izazvane novim Coronavirusom (2019-nCoV)

KRIZNI PLAN PRIPRAVNOSTI

za postupanje nadležnih institucija u Kantonu Sarajevo

**u cilju poduzimanja mjera zaštite stanovništva od zaraznih bolesti u svjetlu globalne krize
vezane za pojavu novog Koronavirusa (2019-nCoV9)**

Sarajevo, februar 2020. godine

UVOD

Federalni ministar zdravstva je 3.02.2020.godine aktom broj: 01-33-0547/20 izdao Naredbu kojom se određuju nadležna djelovanja kantonalnim ministarstvima zdravstva, te je s tim u vezi Ministrica zdravstva Kantona Sarajevo donijela Rješenje dana 04.02.2020. godine o imenovanju Kriznoga štaba Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo za praćenje i analizu situacije izazvane 2019-nCoV.

Zadatak Kriznoga štaba je praćenje aktuelne situacije i poduzimanje mjera radi sprečavanja i ranog otkrivanja eventualnih slučajeva bolesti izazvane 2019-nCoV u Kantonu Sarajevo, organizovanje i koordiniranje rada zdravstvenih ustanova i privatnih zdravstvenih radnika u Kantonu Sarajevo, te davanje preporuka shodno razvoju trenutne situacije. Krizni štab je u obavezi održavati kontakte i razmjenjivati informacije sa Kriznim štabom Federalnoga ministarstva zdravstva, kao i kriznim štabovima ostalih kantona.

Krizni štab Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo aktivira Krizni plan pripravnosti za postupanje nadležnih institucija u kantonu u cilju poduzimanje mjera zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, a radi sprečavanja i ranog otkrivanja eventualnoga slučaja bolesti izazvane novim koronavirusom.

Sukladno preporukama SZO mjere koje se provode na području Federacije BiH primarno su fokusirane na rano otkrivanje eventualnog uvezenog slučaja bolesti izazvane ovim virusom u cilju brze izolacije i provodjenja daljnjih mjera u cilju sprječavanja širenja infekcije.

Krizni plan pripravnosti za postupanje nadležnih institucija u Kantonu Sarajevo u cilju poduzimanja mjera zaštite stanovništva od zaraznih bolesti u svjetlu globalne krize vezane za pojavu novog Koronavirusa (2019-nCoV) je pripremljen u skladu sa smjernicama Svjetske zdravstvene organizacije. Sveukupni cilj je pripravnost i plan odgovora u cilju praćenja i zaustavljanja transmisije 2019-nCoV i zaustavljanja uticaja eventualne epidemije u BIH.

Ovi se ciljevi mogu postići:

- A) brzim uspostavljanjem koordiniranoga i integriranoga odgovora za ostvarenje tehničke i operativne potpore kroz postojeće zakonske mehanizme i partnerstva;
- B) jačanje spremnosti za brzo identifikovanje, dijagnostikovanje i liječenje slučajeva;
- C) prevencija i kontrola infekcije u zdravstvenim ustanovama;
- D) provođenje zdravstvenih mjera za putnike;
- E) podizanje svijesti kod stanovništva
- F) komunikacija o riziku i angažman u zajednici.

INFORMACIJE O POJAVI NOVOG KORONAVIRUSA (2019-nCoV) NA GLOBALNOM NIVOU

Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji je 31. decembra 2019. godine prijavljeno grupiranje ljudi oboljelih od upale pluća nepoznatog uzroka u gradu Wuhan, provincija Hubei u Kini. Pacijenti su pokazivali simptome povišene tjelesne temperature, otežanog disanja, a bolest je dijagnosticirana kao virusna upala pluća. Identificiran je novi koronavirus (2019-nCoV) koji prije nije izazivao bolest kod ljudi.

Zdravstveni autoriteti u NR Kini su 07.01.2020. identificirali virus, te su ustanovili da virus pripada familiji virusa: *Coronaviridae*, a sličan je virusima koji su prouzrokovali bolest SARS (*Severe acute respiratory syndrome*) (2002.-2003. godina), te bolest MERS (*Middle East respiratory syndrome*) (2015. godina). Novi virus je dobio privremeni naziv: *Coronavirus 2019-nCoV*. Novi virus pripada genusu *Betacoronavirus*, a sličan je virusu uzročnika SARS-a i MERS-a, koji imaju izvor u šišmišima i/ili u drugim životinjama.

Karakteristike bolesti

Žarište epidemije je u gradu Wuchan, provincija Hubei, NR Kina, a bolest se počela brzo širiti i u druge dijelove NR Kine, ali su se u međuvremenu počeli prijavljivati importovani slučajevi ove bolesti u Aziji, ali i u drugim dijelovima svijeta (Australija, Sjeverna Amerika, Evropa).

Izvor zaraze je još uvijek nepoznat iako se pretpostavlja da bi to mogle biti divlje životinje koje se prodaju na tzv. "vlažnim tržnicama"

Putevi širenja su još uvijek nedovoljno poznati, pretpostavlja se da se bolest prenosi kapljičnim putem, osobito pri usmrćivanju divljih životinja na tzv. "vlažnim tržnicama". Prema procjenama, virus se može prenijeti s čovjeka na čovjeka prilikom produženog bliskog kontakta. Inkubacija (period od zaraze do pojave prvih simptoma) traje do 14 dana. Trenutno ne postoji specifičan tretman liječenja novog koronavirusa, nego se liječenje provodi u ovisnosti od simptoma, odnosno kliničkih manifestacija. Iako je interhumani prijenos potvrđen, potrebna su dodatna istraživanja za sekundarnu potvrdu navedenoga, iako se preliminarno tvrdi da se prenosi sa čovjeka na čovjeka.

Epidemiološka anamneza potvrđuje da su trenutno svi importovani slučajevi prije početka bolesti boravili u žarištu epidemije.

Epidemiološki značaj bolesti je takav da pojava i širenje ove bolesti koja se ubraja u tzv. *emerging infectious diseases* predstavlja **javno-zdravstvenu prijetnju zbog činjenice da virus, uzročnik ove bolesti nikada prije nije bio identificiran kod ljudi, te u skladu s tim ljudi nemaju imunitet prema istom.**

Od prve prijave SZO-u situacija odnosno broj potvrđenih slučajeva, kako u Kini, tako i u ostatku svijeta se mijenja svakodnevno. Prema podacima SZO-a zaključno sa 05.02.2020. godine globalno je laboratorijski potvrđeno 24.530 slučajeva, 493 smrtna slučaja, od čega samo jedan izvan Kine (Filipini) i 28 slučaja je registrovano u Evropi - Njemačka (12 slučajeva), Francuska (6 slučajeva), Italija (2 slučajeva), Velika Britanija (2 slučajeva), Rusija (2 slučajeva), Finska (1 slučaj), Belgija (1 slučaj), Španija (1 slučaj), Švedska (1 slučaj).

Trenutna procjena rizika bolesti prema ECDC-u:

- Posjeta i/ili boravak u provinciji Hubei (NR Kina)-**Visoka vjerojatnoća infekcije**
- Posjeta i/li boravak u drugim provincijama NR Kine-**Umjerena vjerojatnoća infekcije**
- Importovanje novih slučajeva 2019-nCoV u EU/EEA-**Umjerena do visoka vjerojatnoća**
- Održiv interhumani prijenos u EU/EEA-**Niska vjerojatnoća**

Protiv ove bolesti **ne postoji vakcina niti specifični antivirusik.**

Inkubacija bolesti prema CDC-u se kreće u intervalu od 3-14 dana nakon izlaganja uzročniku tj. zaraženim osobama sa izraženim simptomima (kašalj i kihanje).

Klinička slika kod potvrđenih slučajeva bolesti uveliko varira od blagih preko srednje teških do teških i letalnih slučajeva, a uključuje groznicu, kašalj, otežano disanje (kratak dah) te pneumoniju (upalu pluća) sa pratećim komplikacijama.

Letalitet (smrtnost) bolesti je varijabilan, te je isti na dan pisanja ove informacije iznosio **2,07% kod potvrđenih slučajeva**. Pretpostavlja se da na smrtnost najveći uticaj imaju udruženi komorbiditeti (povišen krvni pritisak, srčana oboljenja, dijabetes, hronična plućna oboljenja, oboljenja imunog sistema i dr.).

Blizak kontakt se definiše kao:

- Ekspozicija pri pružanju zdravstvene njege, uključujući direktno pružanje njege oboljelom od 2019-nCoV infekcije;
- Rad sa zdravstvenim radnicima koji su inficirani sa 2019-nCoV virusom;
- Posjeta pacijentima oboljelim od 2019-nCoV infekcije;
- Boravak u zatvorenom prostoru sa pacijentom oboljelim od 2019-nCoV infekcije;
- Zajednički rad u neposrednoj blizi sa pacijentom oboljelim od 2019-nCoV infekcije;
- Dijeljenje zajedničkih prostorija sa pacijentom oboljelim od 2019-nCoV infekcije;
- Zajedničko putovanje bilo kojim oblikom prijevoznog sredstva sa pacijentom oboljelim od 2019-nCoV infekcije;
- Život u zajedničkom domaćinstvu sa pacijentom oboljelim od 2019-nCoV infekcije.

Epidemiološka veza se mogla dogoditi u periodu unutar 14 dana prije ili nakon početka bolesti kod slučaja koji se razmatra.

REGULATIVA IZ OBLASTI ZAŠTITE STANOVNIŠTVA OD ZARAZNIH BOLESTI

Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službene novine Federacije BiH“, broj 29/05) utvrđene su zarazne bolesti čije je spriječavanje i suzbijanje od interesa za Federaciju BiH, mjere zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, kao i obaveze jedinica lokalne samouprave-opština, kantona i Federacije BiH, zdravstvenih ustanova, zavoda zdravstvenog osiguranja, nositelja perivratnih praksi, goaspodarskih društava, kao i drugih pravnih i fizičkih osoba. Novi koronavirus nije utvrđen kao zarazna bolest regulirana u članu 8. citiranog zakona. Međutim, upozoravamo da je članom 8. stav (2) Zakona regulirano: „ako se pojavi opasnost od drugih zaraznih bolesti, čije je spriječavanje i suzbijanje od inteersa za Federaciju BiH, Vlada Federacije BiH, može na prijedlog federalnog ministra zdravstva i uz stručno mišljenje Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH, odrediti da se za zaštitu stanovništva od takvih bolesti primjenjuju sve ili pojedine mjere utvrđene Zakonom.

Definicija slučaja (bazirana na trenutnim dostupnim informacijama, može biti predmet revizije kada budu dostupne nove informacije)

Sumnjiv slučaj

- A. Pacijent sa teškom akutnom respiratornom infekcijom (povišena temperaura, kašalj, zahtjeva hospitalizaciju), **I** bez druge etiologije koja objašnjava kliničku prezentaciju, **I** najmanje jedno od sljedećeg:
- Historija putovanja ii boravak u gradu Wuhan, Hubei provincija Kina, unutar 14 dana prije početka simptoma, **II**
 - Pacijent je zdravstveni radnik koji je radio u okruženju gdje se brinuo za pacijente sa ozbiljnim akutnim respiratornim infekcijama nepoznate etiologije.
- B. Pacijenti sa akutnom respiratornom bolesti **I** najmanje jednim od sljedećeg:
- Blizak kontakt sa potvrđenim ili vjerojatnim slučajem infekcije 2019-nCoV unutar 14 dana prije pojave simptoma; **II**
 - Posjeta ili rad na životinjskoj pijaci u Wuhanu, Hubei provinciji Kina, unutar 14 dana prije pojave simptoma; **II**
 - Rad ili posjeta zdravstvenoj ustanovi unutar 14 dana prije pojave simptoma, gdje su prijavljeni pacijenti hospitalizirani zbog infekcije 2019-nCoV.

Vjerojatan slučaj

Sumnjiv slučaj koji je nakon testiranja na 2019-nCoV neuvjerljiv ili za koga je test bio pozitivan na pan-koronavirus testu

Potvrđen slučaj

Osoba sa laboratorijski potvrđenom 2019-nCoV infekcijom, bez obzira na kliničke znakove i simptome.

Neposredni učesnici u sprovedbi Kriznoga Plana pripravnosti:

- Kantonalno ministarstvo zdravstva
- Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo
- Dom zdravlja Kantona Sarajevo
- Opća bolnica „Prim. Dr Abdulah Nakaš“
- Hitna medicinska pomoć
- Klinički Centar Univerziteta u Sarajevu
- Kantonalna uprava za inspeksijske poslove
- Kantonalna uprava Civilne zaštite

i svi drugi subjekti u sprovođenju zaštite stanovništva od zaraznih bolesti slijedom člana 3. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti FBiH.

Sve zdravstvene ustanove aktiviraju svoje planove pripravnosti, a vezano za provođenje opštih i posebnih mjera zaštite od zaraznih bolesti.

Plan aktivnosti neposrednih učesnika u sprovedbi Kriznoga Plana pripravnosti

Institucija	Aktivnosti	Komentar
Kantonalno Ministarstvo zdravstva	<ul style="list-style-type: none"> • Formiranje Kriznoga štaba • Pozivanje članova Kriznoga štaba, a na osnovu zahtjeva Predsjedavajućega Kriznoga štaba • Obezbjedivanje logistike sa sastanke Kriznoga štaba • Vođenje zapisnika sa sastanka Kriznoga štaba • Izdavanje Rješenja o stavljanju pod zdravstveni nadzor za osobom, a na osnovu izvještaja Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, sukladno članu 48. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti FBiH (29/05) • Priprema izvještaja i informacija za Federalno Ministarstvo zdravstva • Priprema izvještaja i informacija za Vladu KS 	
Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo	<ul style="list-style-type: none"> • Procjena rizika virusa 2019-nCoV za Kanton Sarajevo • 24-satni epidemiološki nadzor nad osobama kojima je izdato rješenje o zdravstvenom nadzoru • 24-satni epidemiološki nadzor na upit zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo • Vođenje baze podataka o osobama koje su pod zdravstvenim nadzorom • Obezbjediti kaskadno informisanje zdravstvenih radnika o definiciji slučaja • Priprema liste osoba i izvještaje za Kantonalno ministarstvo zdravstva • Priprema redovitih izvještaja za Zavod za javno zdravstvo FBiH • Priprema izvještaja za Krizni štab 	
Doma zdravlja Kantona Sarajevo	<ul style="list-style-type: none"> • Klinički pregled osobe u kućnim uslovima koja je pod zdravstvenim nadzorom i ima odgovarajuće simptome od 08.00 do 20.00 sati • Priprema izvještaja o pregledu za Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo • Priprema izvještaja za Krizni štab 	
Opća bolnica „Prim.dr. Abdulah Nakaš“	Na raspolaganju potreban zdravstveni kadar i oprema	
Hitna medicinska pomoć	<ul style="list-style-type: none"> • Klinički pregled osobe u kućnim uslovima koja je pod zdravstvenim nadzorom i ima odgovarajuće simptome od 20.00 do 08.00 sati • Priprema izvještaja o pregledu za Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo • Priprema izvještaja za Krizni štab • Propisani prevoz osobe u slučaju potrebe za hospitalizaciju 	
Klinički Centar Univerziteta u Sarajevu	<ul style="list-style-type: none"> • Referentna laboratorija za testiranje virusa 2019-nCoV kod ljudi • Organizovanje slanja uzoraka za potvrdu u laboratoriju sa liste SZO – Berlin • Na raspolaganju potreban zdravstveni kadar i oprema 	
Kantonalnu upravu za inspeksijske poslove Sarajevo	U saradnji sa Zavodom za javno zdravstvo Kantona Sarajevo prati provedbu rješenja	
Kantonalna Uprava Civilne zaštite	Provodi nabavku potrebne opreme	

**Algoritam postupanja preko „Entry point“ (Ulazne tačke) u Kantonu Sarajevo
- STAVLJANJE POD NADZOR-**

Državljeni NR Kine sa privremenim i stalnim boravkom u Bosni i Hercegovine, BH državljani, strani državljani – turisti i strani državljani koji su u tranzitu, a koji su prethodno boravili u Kini, prilikom kontrole granične policije, te na osnovu dobivenih podataka upućuju se graničnom sanitarnom inspektoratu.

Svima se dijeli letak „Novi corona virus – Informacija za putnike“.

Svi dobivaju informaciju da moraju pratiti zdravstveno stanje i dobivaju kontakt broj telefona HES-a Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo. Dežurni epidemiolog Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (+387 62 086 282) svakodnevno ih kontaktira.

Dežurni sanitarni inspektor u narednih 14 dana

Granični sanitarni inspektor (Aerodrom Sarajevo) popunjava sanitarni upitnik (Državljeni NR Kine sa privremenim i stalnim boravkom u Bosni i Hercegovine i BH državljani nakon boravka u Kini) i, prema proceduri, izdaje Rješenje za stavljanje osoba pod zdravstveni nadzor

Sanitarni upitnici se dostavljaju u FZZJZ, a za osobe koje ostaju u Kantonu Sarajevo, FZZJZ dostavlja upitnike i rješenja u ZZJZ KS –

U Odjelu za zarazne bolesti ZZJZ KS vrši se evidencija dostavljenih upitnika (priprema baza podataka) i obavještava KMZ i Krizni štab KS – dnevno – do kraja radnoga vremena, do 16.00 sati - putem e-maila

Dežurni doktor epidemiolog u narednih 14 dana svakodnevno telefonski provjerava zdravstveno stanje osoba stavljenih pod zdravstveni nadzor te podatke o stanju pacijenata dostavlja Odjelu za zarazne bolesti ZZJZ KS i FZZJZ – dnevno, do kraja radnoga vremena, do 16.00 sati - putem e-maila i KMZ i Krizni štab sedmično, po potrebi ranije

Pripadnik granične policije (za prijelaz koji nemaju sanitarnog inspektora – kopneni prijelaz) popunjava sanitarni upitnik

Sanitarni upitnik dostavljaju FZZJZ, a FZZJZ putem e-mail-a dostavlja ZZJZ KS

U Odjelu za zarazne bolesti ZZJZ KS vrši se evidencija dostavljenih upitnika

KZZJZ obavještava KMZ, te na osnovu saglasnosti KMZ, Kantonalna uprava za za inspekcijske poslove izdaje Rješenje za stavljanje osoba pod zdravstveni nadzor, obzirom da na graničnom prijelazu isto nije izdato

Dežurni doktor epidemiolog u slučaju poziva od strane osoba koje se nalaze na području Kantona Sarajevo djeluje savjetodavno

U slučaju pojave i razvoja simptoma, a uključuje groznicu, kašalj, otežano disanje (kratak dah) te pneumoniju (upalu pluća) sa pratećim komplikacijama, kao i gastrointestinalni simptomi (muka, gađenje, povraćanje, dijareje) simptoma i nakon epidemiološke procjene o mogućem slučaju, doktor epidemiolog ZZJZ KS poziva:

- 08-20 sati: J.U. Dom zdravlja KS na telefon 061 188 311
- 20-08 sati HMP na telefon br. 124

**Algoritam postupanja kod osoba sa simptomima i/ili pozitivnom epidemiološkom anketom
u Kantonu Sarajevo /kada nije potrebna hospitalizacija/**

Nakon što budu obaviješteni od strane dežurnoga epidemiologa, jer je osoba pod zdravstvenim nadzorom, zdravstveni tim DZ uspostavlja telefonski kontakt sa osobom sa simptomima i u **propisnoj zaštitnoj opremi** i u kućnim uslovima obavlja klinički pregled pacijenta, uključuje terapiju – simptomatsku i daje instrukcije o praćenju zdravstvenoga stanja.

Na snazi je, Rješenjem sanitarnoga inspektora utvrđeno, zabrana kretanja i izolacija u skladu sa čl. 57. Zakona od zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti FBiH. Ova lica se svakodnevno, obavještavaju o mjerama zaštite, uzimanju terapije, toku oboljenja, a moraju im biti dostupna i pisana uputstva.

Dobrovoljna kućna izolacija se preporučuje i licima koja su bila u bliskom kontaktu sa bolesnicima i zdravim osobama koje nemaju neodložnu potrebu da napuštaju kuću.

Bolesnika koji se ne hospitalizira, doktor:

- pouči o načinu prijenosa virusa;
- savjetuje da ostane kući, dok postoji rizik prijenosa na druge osobe tj.dok traju simptomi;
- savjetuje često pranje ruku sapunom, tekućom toplom vodom jer ih pri kihanju, kašljanju, šmrkanju zagadjuje, a time prenosi viruse u okolinu;
- pri kihanju, šmrkanju, kašljanju da pokrije usta, nos jednokratnom papirnom maramicom koju pravilno odbaci;
- da ne dijeli pribor za jelo i dr. predmete (kontaminacija slinom)

U kućnoj izolaciji, pacijent bi trebao nositi masku kad je u istoj prostoriji sa ostalim ukućanima, i najmanje 1 m distance u komunikaciji. Ako je moguće, spavati u odvojenoj sobi.

Ovo provesti čak iako ne zadovoljava sve trenutne kriterije sumnjivoga slučaja, obzirom da se kriteriji mijenjaju, jer je novi virus i dokazi se dopunjuju gotovo svakodnevno.

Algoritam postupanja kod sumnjivoga slučaja u Kantonu Sarajevo
- UPRAVLJANJE SUMNJIVIM SLUČAJEM – U KUĆNIM USLOVIMA

Zdravstveni tim DZ uspostavlja telefonski kontakt sa osobom sa simptomima i u *propisnoj zaštitnoj opremi* i u kućnim uslovima obavlja klinički pregled pacijenta, uključuje terapiju – simptomatsku i daje instrukcije o praćenju zdravstvenoga stanja.

Za osobe za koje se utvrdi da imaju simptome koje odgovaraju infekciji novog korona virusa i epidemiološka povezanost, potrebno je aktivirati Plan djelovanja u kriznim zdravstvenim situacijama i medicinskim hitnim slučajevima ustanove, odnosno postupiti u skladu sa Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Službene novine Federacije BiH", broj 29/05, dio 5. Prijevoz, izolacija, hospitalizacija i liječenje oboljelih).

Nakon kliničkoga pregleda od strane doktora iz PZZ, poziva se HMP 124, najavi se poseban transport, i u za to određeno sanitetsko vozilo, vrši se prevoz do KCUS-a u za to određene prostorije, a odgovaraju uslovima za prijem i tretman pacijenata sa sumnjivom ili potvrđenom 2019-nCoV infekcijom

Prevoz provesti samo odgovarajućim sanitetskim prijevoznim sredstvom i uz uslove koji onemogućavaju širenje zaraze. Pacijent treba staviti medicinsku masku. Zdravstveno osoblje prati pacijenta, a zaštitu prilagoditi prema dostupnoj opremi za osobnu zaštitu (Dio 4., minimalno je potrebno imati medicinsku masku i rukavice).

Prema potrebi: hospitalizacija i izolacija se provodi u KCUS-u u za to određene prostorije, a odgovaraju uslovima za prijem i tretman pacijenata sa sumnjivom ili potvrđenom 2019-nCoV infekcijom

Zdravstveni radnik sumnjiv slučaj infekcije 2019-nCoV prijavljuje hitnom prijavom Zavodu za javno zdravstvo Federacije BiH i nadležnom kantonalnom zavodu za javno zdravstvo radi provođenja epidemiološkog ispitivanja i poduzimanja adekvatnih mjera osiguranja radi zaštite stanovništva.

5. Prijevoz, izolacija, hospitalizacija i liječenje oboljelih.

Član 20. Zakona	Član 21. Zakona	Član 22. Zakona
<p>Osobe za koje se utvrdi da boluju od: meningokokne bolesti, kuge, kolere, SARS-a, legionarske bolesti, virusnih hemoragičnih groznica (Ebola, Lassa, Marburg), dječije paralize, difterije, pjegavca, trbušnog tifusa, malarije, bjesnila, tetanusa i crnog prišta, te osobe za koje se sumnja da boluju od kolere, kuge ili virusnih hemoragičnih groznica, mogu se prevoziti samo odgovarajućim sanitetskim prijevoznim sredstvom i uz uslove koji onemogućavaju širenje zaraze.</p> <p>Sanitetska prijevozna sredstva moraju se dezinficirati poslije svakog prijevoza lica oboljelog od zaraznih bolesti iz stava 1. ovog člana.</p>	<p>Osobe za koje se utvrdi da su oboljele ili za koje se sumnja da boluju od zaraznih bolesti iz člana 8. ovog Zakona, prema potrebi, izoliraju se i hospitaliziraju u zdravstvenim ustanovama na odjeljenjima za liječenje od zaraznih bolesti.</p> <p>Zdravstvena ustanova obavezna je izvršiti izolaciju i hospitalizaciju osoba iz stava 1. ovog člana.</p>	<p>Ako se pojavi epidemija pojedinih zaraznih bolesti u većem obimu, izolacija i liječenje oboljelih može se obavljati i u drugim odgovarajućim objektima osposobljenim u tu svrhu.</p> <p>Odluku o izolaciji i liječenju oboljelih osoba u objektima navedenim u stavu 1. ovog člana donosi kantonalni ministar na prijedlog kantonalnog zavoda, uz prethodnu saglasnost federalnog ministra.</p>

Algoritam postupanja kod sumnjivoga slučaja u Kantonu Sarajevo
- UPRAVLJANJE SLUČAJEM SA AKUTNIM RESPIRATORNIM TEGOBAMA
VAN KUĆNIH USLOVA –
AERODROM, HOTEL, U TOKU BORAVKA U KANTONU SARAJEVO

Osoba sa respiratornim tegobama ili sa opštim infektivnim sindromom **i sa pozitivnom epidemiološkom anamnezom**, a nije sa prebivalištem u Kantonu Sarajevo, odnosno poziv ne uslijedi sa adrese, javlja se u HMP, gdje je pripremljen poseban izolovani gdje se obavlja klinički pregled pacijenta, uključuje terapiju – simptomatsku i daje instrukcije o praćenju zdravstvenoga stanja. Zdravstveni tim obavlja pregled u ***propisnoj zaštitnoj opremi*** i

Obavještava se dežurni epidemiolog KZZJZ koji, po potrebi, dolazi u epidemiološki nadzor u ***propisnoj zaštitnoj opremi***.

Nakon kliničkoga pregleda od strane doktora iz HMP, najavi se poseban transport, i u za to određeno sanitetsko vozilo, vrši se prevoz do KCUS-a u za to određene prostorije, a odgovaraju uslovima za prijem i tretman pacijenata sa sumnjivom ili potvrđenom 2019-nCoV infekcijom

Prevoz provesti samo odgovarajućim sanitetskim prijevoznim sredstvom i uz uslove koji onemogućavaju širenje zaraze. Pacijent treba staviti medicinsku masku. Zdravstveno osoblje prati pacijenta, a zaštitu prilagoditi prema dostupnoj opremi za osobnu zaštitu (Dio 4., minimalno je potrebno imati medicinsku masku i rukavice).

Prema potrebi: hospitalizacija i izolacija se provodi u KCUS-u u za to određene prostorije, a odgovaraju uslovima za prijem i tretman pacijenata sa sumnjivom ili potvrđenom 2019-nCoV infekcijom

Ukoliko se ovaj scenario dešava na Aerodromu Sarajevo, poziva HMP – ekipa sa Aerodroma, gdje je pripremljen poseban izolovani gdje se obavlja klinički pregled pacijenta, uključuje terapiju – simptomatsku i daje instrukcije o praćenju zdravstvenoga stanja.

Zdravstveni tim obavlja pregled u ***propisnoj zaštitnoj opremi*** i

Obavještava se dežurni epidemiolog KZZJZ koji, po potrebi, dolazi u epidemiološki nadzor u ***propisnoj zaštitnoj opremi***.

Nakon kliničkoga pregleda od strane doktora iz HMP, najavi se poseban transport, i u za to određeno sanitetsko vozilo, vrši se prevoz do KCUS-a u za to određene prostorije, a odgovaraju uslovima za prijem i tretman pacijenata sa sumnjivom ili potvrđenom 2019-nCoV infekcijom

Prevoz provesti samo odgovarajućim sanitetskim prijevoznim sredstvom i uz uslove koji onemogućavaju širenje zaraze. Pacijent treba staviti medicinsku masku. Zdravstveno osoblje prati pacijenta, a zaštitu prilagoditi prema dostupnoj opremi za osobnu zaštitu (Dio 4., minimalno je potrebno imati medicinsku masku i rukavice).

Prema potrebi: hospitalizacija i izolacija se provodi u KCUS-u u za to određene prostorije, a odgovaraju uslovima za prijem i

Zdravstveni radnik sumnjiv slučaj infekcije 2019-nCoV prijavljuje hitnom prijavom Zavodu za javno zdravstvo Federacije BiH i nadležnom kantonalnom zavodu za javno zdravstvo radi provođenja epidemiološkog ispitivanja i poduzimanja adekvatnih mjera osiguranja radi zaštite stanovništva.

Principi strategija prevencije i kontrole infekcije u bolničkim uslovima sa pacijentom sumnjivim na 2019-nCoV

Preporuke CDC-a za prevenciju i kontrolu širenja infekcije u zdravstvenim ustanovama u slučajevima suspektne ili potvrđene 2019-nCoV infekcije:

- najaviti dolazak pacijenta kod koga se sumnja ili je potvrđena infekcija
- u ustanovi za prijem i tretman odrediti posebnu čekaonicu za ovakve pacijente, uz međusobni razmak između njih od najmanje 2 metra
- pacijenti koji zahtjevaju hospitalizaciju m
- moraju se smjestiti u jednokrevente sobe sa negativnim pritiskom prema okolnim prostorijama, sa mogućnošću najmanje šest izmjena zraka u toku jednog sata (preporuka 12).
- osoblje koje je zaduženo za nadzor i menadžment ovih pacijenata mora biti edukovano i opremljeno opremom za rad sa pacijentima oboljelim od visoko kontagiozne bolesti (rukavice, jednokratni mantili, respiratorne maske, zaštita za oči)
- svesti na minimum ulazak u sobu sa oboljelim
- obezbjediti opremu za tretman i monitoring pacijenta koja će se koristiti za svakog pacijenta pojedinačno.

Kanton Sarajevo, kao i svi ostali kantoni u FBiH, ima ograničene prostorne kapacitete za tretiranje pacijenata sa ovim vrstama novih/nedovoljno poznatih bolesti, posebno pacijenata sa teškom kliničkom slikom. Preporuke relevantnih međunarodnih zdravstvenih organizacija i instituta za tretman oboljenja izazvanih „novim“ virusima su striktne, što je izazov za zdravstvene sistemi svih zemalja da priprema posebne uslove za tretiranje težih kliničkih slučajeva.

S tim u vezi, hitno će se pristupiti iznalaženju odgovarajuće lokacije za veće kapacitete izolatorija u Kantonu Sarajevo, kako bi bili ispunjeni svi prostorni zahtjevi.

Nakon definiranja lokacije za izolatorij u Kantonu Sarajevo, što je momentum u trenutku javnozdravstvene globalne prijetnje, neophodna je adaptacija prostora prema određenim strukovnim i epidemiološkim standardima.

Inače, preporučuje se samoizolacija i kućna izolacija. Samo teži slučajevi se hospitaliziraju.

1. Rano prepoznavanje i kontrola izvora

- Klinička trijaža koja uključuje rano prepoznavanje i hitan smještaj sumnjivih pacijenta u prostor izdvojen od drugih pacijenata (podizanje svijesti zdravstvenih radnika, postaviti oznake u čekaonicama koji podsjećaju sumnjive pacijente na upozorenje).

2. Primjena Standardnih mjera opreza za sve pacijente

- Mjere respiratorne higijene: ponuditi medicinsku masku pacijentima sumnjivim na 2019-nCoV, prekriti nos i usta u toku kašljanja ili kihanja maramicom ili unutarnjom stranom lakta, provoditi higijenu ruku nakon kontakta sa respiratornim sekretima.
- Oprema za osobnu zaštitu: tačno i konzistentno korištenje zaštitne opreme i adekvatna higijena ruku pomaže smanjenju širenja patogena.
- Osigurati da se procedure čišćenja i dezinfekcije slijede ispravno i konzistentno, temeljito čišćenje okolišnih površina sa vodom i deterdžentom i primjena uobičajenih mjera dezinfekcije za nivo bolnica (kao što je natrij hipoklorit) i primjena adekvatnih procedura.

3. Provođenje empirijskih dodatnih mjere opreza (kapljične, kontaktne i zrakom prenosive infekcije) za sve sumnjive slučajeve

- Mjere opreza za kapljične i kontaktne infekcije: smještaj pacijenata u jednokrevetne sobe s mogućnošću adekvatne ventilacije, ukoliko nisu dostupne jednokrevetne sobe osigurati kohortni smještaj pacijenata sumnjivih na infekciju 2019-nCoV, udaljenost između kreveta najmanje 1 m, ukoliko je moguće osigurati kohortu zdravstvenih djelatnika koji su ekskluzivno zadužene za slučajeve, koristiti medicinske maske, koristiti zaštitu za oči/lice, koristiti čiste, ne-sterilne ogrtače dugih rukava otporne na tekućinu, koristiti rukavice, čistiti i dezinficirati dijagnostičku opremu (70% etilnim alkoholom), uzdržavanje od dodirivanja očiju, nosa i usta potencijalno kontaminiranim rukama, izbjegavajte kretanja i transport pacijenata izvan sobe ili odjela ukoliko to nije medicinski neophodno (ukoliko je neophodno koristiti unaprijed određene rute i staviti medicinsku masku pacijentu), osigurati da zdravstveni djelatnici koji transportiraju pacijente koriste opremu za osobnu zaštitu i provode higijenu ruku, označiti područja sa neophodnom zaštitom nakon prijema pacijenta, rutinski čistiti i dezinficirati pacijentove kontaktne površine, ograničiti broj zdravstvenih djelatnika i posjetitelja u kontaktu sa pacijentom sumnjivim na 2019-nCoV, voditi evidenciju svih osoba koje ulaze u pacijentovu sobu uključujući osoblje i posjetitelje.
- Mjere opreza za procedure kojima se stvara aerosol: pojedine procedure su povezane sa povećanim rizikom od prijenosa (npr. neinvazivna ventilacija, trahealna intubacija), koristiti certificirane respiratorne maske s najmanjom zaštitom od N95 ili EU FFP2 ili ekvivalente, (uvijek provoditi provjeru pri stavljanju), zaštita za oči (naočale ili štitovi za lice), koristiti čiste, ne-sterilne ogrtače dugih rukava otporne na tekućinu, izvoditi procedure u adekvatno ventiliranoj sobi, ograničiti broj prisutnih osoba u sobi.

4. Administrativna kontrola

- Uspostaviti održivu infrastrukturu i aktivnosti za prevenciju i kontrolu infekcije, trening za zdravstvene djelatnike, smjernice za rano prepoznavanje potencijalno sumnjivih slučajeva, pristup laboratorijskom testiranju, spriječiti gužve, odvojiti čekaonice za sumjive pacijente, procedure za prevenciju i kontrole infekcije postaviti na vidljiva mjesta s naglaskom na nadzor sumnjivih pacijenata za 2019-nCoV infekciju, monitoring i evaluacija aktivnosti.

5. Okolišna i inženjerska kontrola

- Osigurati redovite kontrole kako bi se osigurala okolišna ventilacija u svim dijelovima zdravstvene ustanove, adekvatno čišćenje, održati prostorno razdvajanje od najmanje 1 metar između sumjivog pacijenta i ostalih.

6. Trajanje mjera opreza za 2019-nCoV infekciju

- Mjera se trebaju primjenjivati stalno. Dodatnih mjera (kontaktne i kapljične) se treba pridržavati dok pacijent ima simptome. Potrebno su dodatne informacije o infekciji 2019-nCoV i načinu prijenosa da bi se definirala dužina primjene mjera opreza.
- Osobe koje uzimaju laboratorijske uzorke i transportiraju ih trebaju se pridržavati standardnih mjera opreza kako bi se smanjila vjerojatnoća izlaganja patogenu.

Zaštitna oprema

Pravilna upotreba adekvatnih zaštitnih sredstava neophodna je u zdravstvenim ustanovama, laboratorijama, mrtvačnicama, u terenskim uslovima.

U Kantonu Sarajevo treba osigurati zalihe zaštitnih sredstava, koje se u skladu sa potrebama raspoređuju svim akterima u sprečavanju i suzbijanju zaraznih oboljenja.

Prioritet u snabdijevanju zaštitnom opremom imaju zdravstvene ustanove koje su određene za hospitalizaciju prvih slučajeva i mobilne ekipe za rad na terenu prilikom pojave prvih slučajeva. Medicinsko osoblje i drugi učesnici moraju blagovremeno biti upoznati o potrebi korištenja i efikasnosti pojedinih sredstava zaštite.

Oprema za jednokratnu upotrebu

R. br.	Naziv zaštitne opreme	Količina (kom)					
		KCUS	JU ZZJZ KS	JU HMP	JU DZ KS*	JU OB KS	KUIP Sarajevo
1.	Jednokratne bouffant kape	1000	500	300	3000	800	-
2.	Jednokratne hirurške maske sa gumicom, metalna pločica iznad nosa, 3PLY	3000	1000	5000	8000	800	-
3.	Specijalne maske sa visokim procentom zaštite (respiratori) - maske FFP2, FFP3	1000	500	300	3000	800	5
4.	Zaštitne naočale	1000	200	200	2000	800	-
5.	Jednokratne nesterilne rukavice za zaštitu ruku – nitril, violet-blue boja	2000	1000	800	16000	800	100
6.	Nitrilna rukavica dizajnirana za rad u vlažnim i suhim uvjetima sa otpornošću na hemikalije i ogrebotine, dužine min 35 cm zbog zaštite zgloba i donje podlaktice.	1000	300	200	6000	800	-
7.	Zaštitni skafandri sa kapuljačom	300	500	100	3000	800	-
8.	Jednokratno zaštitno odijelo sa povećanim stepenom zaštite od hemikalija i bioloških agensa (virusi i bakterije)	50	50	50	100	50	50
9.	Zaštitni ogrtači	500	100	50	3000	800	-
10.	Viziri	300	200	50	3000	800	5
11.	Zaštitna obuća natikače	1000	500	200	1000	1000	50

Oprema za višekratnu upotrebu

R. br.	Naziv zaštitne opreme	Količina (kom)					
		KCUS	JU ZZJZ KS	JU HMP	JU DZ KS*	JU OB KS	UKUPN O
1.	Viziri	50	20	50	200	50	370
2.	Zaštitna obuća čizme gumene (par)	10	10	20	100	10	150

**navedene količine su planirane za 80 punktova P/OM*

Finansiranje - nabavka

Zdravstvene ustanove raspolažu osnovnim setovima zaštitne opreme i dezinfekcionim sredstvima, a potrebno je pripremiti procjenu za interventnu nabavku od strane Kantonalne uprave Civilne zaštite.

Pored toga, potrebno je procijeniti potrebe za nabavkom respiratora za jedinice intenzivne njege. Također, za printanje informativnoga materijala.

Jedan od Zaključaka Vlade FBiH (V. broj: 164/2020. od 31.01.2020. godine) bio je da se zadužuje Federalno ministarstvo zdravstva da nakon sagledavanja stanja u kliničkim centrima u Federaciji BiH informiše Vladu Federacije BiH o potrebi nabavke respiratora sa pripadajućom opremom, te druge zaštitne opreme, s posebnim akcentom na uspostavu karntena na teritoriji Federacije BiH a sukladno Zakonu o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. S tim u vezi potrebno je da KCUS pripremi spisak potreba i uputi prema FMZ, a u cilju ososobljavanja adekvatnih prostorija za prijem i hospitalizaciju ove pacijente.

Mjere zaštite stanovništva od zaraznih bolesti u svjetlu globalne krize vezane za pojavu novog Koronavirusa (2019-nCoV9)

MJERE	AKTIVNOSTI	AKTERI
Promocija i zdravstveno informisanje – opšte mjere Informiranje stanovništva	<ul style="list-style-type: none"> • Pripremljen, štampan i distribuiran informativni materijal za opštu i dječiju populaciju - za zdravstvene ustanove 	Kantonalno ministarstvo zdravstva Zavod za javno zdravstvo KS Kantonalna uprava civilne zaštite - finansijer
Rano otkrivanje izvora zaraze i puteva prenošenja zaraze - Aktivni epidemiološki nadzor	<ul style="list-style-type: none"> • Stručno metodološko uputstvo - detekcija sumnjivoga slučaja u PZZ: svi ljekari u PZZ su upoznati sa klinčkim i epidemiološkim kriterijima; 	Zavod za javno zdravstvo KS zdravstvene ustanove
Laboratorijska izolacija i identifikacija uzročnika	<ul style="list-style-type: none"> • U prilogu dostavljen protokol uzimanja brisa, brzo laboratorijsko testiranje, fiksiranje, transportovanje i način upućivanja u KCU Sarajevo • Epidemiološki timovi i timovi u PZZ su upoznati sa načinom uzimanja brisa 	Institut za mikrobiologiju KCU Sarajevo Zavod za javno zdravstvo KS zdravstvene ustanove Organizovati instruktaže!
Prevoz, izolacija, hospitalizacija i liječenje oboljelih lica	Dostavljeni protokoli – zakonske obaveze	zdravstvene ustanove
Dezinfekcija	Obavezne aktivnosti u zdravstvenim ustanovama (mjere pojačanje dezinfekcije)	zdravstvene ustanove
Kućna izolacija i zdravstveni nadzor	Dostavljeni protokoli u prilogu	Zavod za javno zdravstvo KS zdravstvene ustanove
Opremanje	Nabavka zaštitne opreme i dezinfekcionih sredstava	Kantonalna uprava Civilne zaštite
Provođenje mjera zaštite	Kontinuirano informiranje stanovništva o aktuелnoj situaciji na terenu i mjerama samozaštite.	Kantonalno ministarstvo zdravstva Zavod za javno zdravstvo KS
Upravne mjere	Izdaavanje rješenja o zabrani kretanja i izolaciji	Kantonalna uprava za inspekcijske poslo

KARANTIN

Federacija BiH nema određen karanten koji sukladno članku 46. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Člankom 46. Zakona o stavljanju u karantin i određivanju prostora za karantin odlučuje federalni ministar na osnovu epidemiološkog izvještaja Federalnog zavoda rješanjem protiv kojeg je dozvoljena žalba koja ne odlaže izvršenje. Dužina zadržavanja u karantinu je vremenski interval dvostrukog najdužeg inkubacionog perioda za određenu bolest. Karantin se fizički osigurava od ovlaštenih lica nadležnog kantonalnog ministarstva unutrašnjih poslova. Troškovi karantina padaju na teret proračuna Federacije BiH.

KOMUNIKACIJE I INFORMACIJSKA MREŽA UKLJUČENIH AKTERA U IMPLEMENTACIJU PLANA

Brojevi telefona članova Kriznoga štaba KMZ

Aida Pilav	Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo Direktorica	[REDACTED]
Alma Bungur	Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo Odgovorni epidemiolog	[REDACTED]
Mehmed Kulić	Dom zdravlja Kantona Sarajevo Direktor	[REDACTED]
Adem Zalihić	Hitna medicinska pomoć Kantona Sarajevo Direktor	[REDACTED]
Zlatko Kravić	Opća bolnica „Prim, dr Abdulah Nakaš“	[REDACTED]
Rusmir Baljić	KCUS Šef Infektivne klinike	[REDACTED]
Aida Džinović	Kantonalna uprava za inspeksijske poslove	[REDACTED]
Kemal Cacan	Kantonalna uprava Civilne zaštite	[REDACTED]
Alma Kadić	Ministarstvo zdravstva KS	[REDACTED]
Amra Isić	Ministarstvo zdravstva KS	[REDACTED]

Predsjednica Kriznog štaba

Prof. dr med. sci. Aida Pilav s.r.

Sarajevo, 18.02.2020. godine
Broj: 02-20 / 2020. godine